

Agentschap voor
Natuur en Bos

ANB RICHTLIJN 2010/02

Afwegingskader toepassing schoontijd

Datum	XX/XX/2010
Revisie	1.0
Nummer	Wordt toegekend
Goedkeuring	Directieraad d.d. /2010
Distributie	Alle medewerkers (met e-mailadres LNE)
Aantal pagina's: 8	

Afwegingskader toepassing schoontijd

1. Inleiding

1.1 Definitie

Schoontijd: periode waarin exploitatie niet is toegelaten. 'Exploitatie' standaard te interpreteren als periode waarin niet geveld, bewerkt en geruimd mag worden. Standaard is transport wel nog toegelaten. Afwijkingen hierop kunnen worden opgenomen (vb verbod transport tijdens (deel van) schoontijd, vb toelaten manueel bewerken (kruin) hout.

1.1 Wettelijke bepalingen

De schoontijd wordt wettelijk bepaald voor openbaar bos en privé-bos in VEN gebied via de criteria duurzaam bosbeheer (CDB)¹. In ander privé-bos geldt steeds de zorgplicht, bepaald in het Natuurdecreet². Voor bosexploitatiewerkzaamheden werd de zorgplicht binnen de code goede Natuurpraktijk slechts summier uitgewerkt, deze richtlijn geeft hier een concretere invulling aan.

In deze richtlijn wordt vertrokken van de actuele situatie van het gebied en ondermeer de structuur- en vegetatiekenmerken en de aanwezige fauna elementen. Naarmate het gebied verder evolueert en verandert zal ook de uitkomst veranderen. Het beschermingsstatuut of de ruimtelijke bestemming van de gebieden (VEN, SBZ, bos- of natuureservaat) wordt niet als apart criterium beschouwd, maar in deze gebieden kan extra aandacht naar stap 2 en 3 van deze richtlijn uitgaan.

1.2 Toepassing

Bosexploitatie via beheerplan - kapmachtigingen

De toepassing van de schoontijd werd in het verleden bij opmaak van het beheerplan, bij verlenen van de kapmachtiging, of in de verkoopvoorwaarden meestal als standaard schoontijd van 1 april tot 30 juni vastgelegd op niveau van bos of bosbestand.

Met deze richtlijn wordt getracht de schoontijd meer op maat, op basis van de actuele situatie af te stemmen.

Wat indien uitkomst huidig afwegingskader afwijkt van bestaand beheerplan en de beheerder/eigenaar wenst af te wijken van het beheerplan?

- Voor openbaar bos kunnen afwijkingen van de in het beheerplan vastgestelde schoontijd worden geregeld via een machtiging tot afwijking van het bosbeheerplan (ANB handleiding 2010/01) of via de goedkeuring van de verkoopvoorwaarden. In dit laatste geval moet bij de goedkeuring van de verkoopvoorwaarden door het afdelingshoofd ook steeds worden meegegeven dat het om een afwijking gaat.

- Voor privé-bos kunnen afwijkingen van de in het beheerplan vastgestelde schoontijd worden gevraagd via een machtiging tot afwijking van het bosbeheerplan (ANB handleiding 2010/01).

Wat met nog op te maken beheerplannen?

Bij de opmaak van nieuwe beheerplannen zal op basis van onderstaand afwegingskader de schoontijd worden bepaald. Mogelijke bijstellingen van de bepalingen rond schoontijd in het beheerplan kunnen bij de 5-jaarlijkse evaluatie worden doorgevoerd indien nodig. Of via een machtiging tot afwijking van het bosbeheerplan (ANB handleiding 2010/01).

Wat indien er nog geen beheerplan is of er geen verplichting is tot opstellen van een beheerplan?

- Voor openbaar bos wordt het bepalen van de schoontijd in de kapvergunning of de kapmachtiging gebaseerd op onderstaand afwegingskader.

- Voor privé-bos wordt eveneens het bepalen van de schoontijd in de kapmachtiging gebaseerd op onderstaand afwegingskader.

Andere beheerwerken

Voor de toepassing van de zorgplicht buiten bos en voor andere dan bosexploitatiewerkzaamheden wordt verwezen naar de code goede Natuurpraktijk³ ifv wijziging vegetatie en van kleine landschapselementen.

¹ 27 juni 2003 - Besluit van de Vlaamse regering tot vaststelling van de criteria voor duurzaam bosbeheer voor bossen (bedoeld in artikel 41, tweede lid, van het Bosdecreet) gelegen in het Vlaamse Gewest, indicator 5.1.4 (BS 10/09/2003)

² Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het Natuurbehoud en het Natuurlijk milieu, art. 16§1

³ 10 NOVEMBER 1998. — Omzendbrief LNW/98/01 betreffende algemene maatregelen inzake natuurbehoud en wat de voorwaarden voor het wijzigen van vegetatie en kleine landschapselementen betreft volgens het besluit van de Vlaamse regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu
Bijlage 1

In deze code goede praktijk wordt reeds weergegeven wat de normale onderhoudswerken zijn en welke voorwaarden hieraan worden gekoppeld zodat ze voldoen aan de zorgplicht.

1.3 Controle

Toezicht op het naleven van de schoontijd in de domeinen beheerd door ANB (domeinbos, openbaar bos) gebeurt door de boswachter. In privé-bos voert Natuurinspectie, op de hoogte gebracht van de afgeleverde kapmachtigingen door beleid, deze controles uit. De terreincontrole na afloop van de kapmachtiging door de beleidsadviseur houdt op zich geen controle van de naleving van de schoontijd in. Tussentijdse controles tijdens de schoontijdperiode doen dit uiteraard wel.

2. Afwegingskader algemeen

Met deze richtlijn wordt getracht een schoontijd op maat, op basis van de actueel gekende situatie te bepalen.

De mogelijkheden inzake opleggen van schoontijd zijn:

- standaard schoontijd van 1 april tot 30 juni
- geen schoontijd
- afwijken periode schoontijd: inkorten of uitbreiden periode schoontijd

Het afwegingskader bestaat uit 4 stappen.

Als basis voor het afwegingskader geldt als eerste stap analyse van het bestandstype en de structuurkenmerken. Aanvullend wordt bijgestuurd in stap 2 op basis van de vegetatiekenmerken en in stap 3 op basis van de aanwezige fauna. In stap 4 wordt de schoontijd in zijn totaliteit bekeken.

In privé-bos wordt de schoontijd vooral bepaald op basis van stap 1 bestandstype en structuurkenmerken. Stappen 2 en 3 van dit afwegingskader worden slechts toegepast in de mate dat er informatie over de vegetatiekenmerken en de aanwezig fauna beschikbaar is. Bijkomende inspanningen voor opzoekingen m.b.t. vegetatie en fauna worden vooral geleverd voor privé-bossen gelegen in VEN of SBZ.

3. Bespreking van de 4 stappen van het afwegingskader

Stap 1: Analyse bestandstype en structuurkenmerken.

Voor het bepalen van de structuurkenmerken kan er worden vanuit gegaan dat hoe diverser de structuur, hoe diverser de biologische rijkdom. Waarbij ervan uitgegaan wordt dat best per bostype de mate van structuur (hoog, matig, laag) verschillend wordt geïnterpreteerd. Op basis van de bepaling van het bostype (loof- en gemengd bos, naaldbos, populier) en het toepassen van de indicatoren die de mate van structuur bepalen wordt bepaald of op basis hiervan een standaard schoontijd al dan niet wenselijk is.

Bostype:

- Loofbos en gemengd bos (incl. 20 tot 50% NH; met uitzondering van populier) (incl. hakhout en middelhout)
- Naaldbos
- Populier

Indicatoren die de structuur bepalen:

- Horizontale bosstructuur goed ontwikkeld: aanwezigheid groepsgewijze of individuele menging en/of aanwezigheid van open plekken of/en uitgebreide mantelzoomvegetatie
- Verticale bosstructuur goed ontwikkeld: ruime aanwezigheid van kruid- en struikvegetatie
- Leeftijdsstructuur: aanwezigheid van ongelijkjarig bos of oud-aftakelend bos
- Aanwezigheid van dikke bomen: dikke (dbh > 40 cm) en zeer dikke (dbh > 80 cm) bomen
- Aanwezigheid van staand en liggend dood hout: aanwezigheid dikke (dbh > 40 cm) tot zeer dikke sortimenten (dbh > 80 cm)

Dit kan per bestandstype als volgt worden geïnterpreteerd:

Loofbos en gemengd bos

Structuur hoog: vb ongelijkjarig bos, met oude bomen, zwaar dood hout en ruime onderetage (richtinggevend: 3 of meer indicatoren ruim aanwezig)

Structuur matig: vb tamelijk jong bos met uitgebreide mantel-zoomvegetatie en rijke kruid- en struikvegetatie (2 indicatoren ruim aanwezig of tot 3 indicatoren in mindere mate aanwezig)

Structuur laag: vb jong berkenbos (geen of slechts 1 van indicatoren aanwezig)

Naaldbos

Structuur hoog: vb oud bos met dikke bomen en staand dood hout en reeds groepsgewijze verjonging (3 of meer indicatoren ruim aanwezig)

Structuur matig: vb naaldbos met weinig of geen onderetage, maar wel dood hout en dikke bomen) (2 indicatoren ruim aanwezig of tot 3 indicatoren in mindere mate aanwezig)

Structuur laag: vb homogeen oud bos (geen of slechts 1 indicator aanwezig)

Populier

Structuur hoog: verticale bosstructuur in meer dan helft bos goed ontwikkeld

Structuur matig: aanwezigheid struiklaag gering, vb sterk verspreid slechts aantal struiken of onderetage

Structuur laag: geen struiklaag aanwezig

Het beslissingskader om standaard schoontijd op te leggen op basis van de indeling volgens structuur en bestandstype is dan volgende:

Bostype	Structuur		
	Hoog	Matig	Laag
Loofhout en gemengd	Standaard schoontijd	Standaard schoontijd	Geen schoontijd
Naaldbos	Standaard schoontijd	geen schoontijd	Geen schoontijd
Populier	Standaard schoontijd	geen schoontijd	Geen schoontijd

Noot: standaard schoontijd= van 1 april tot 30 juni

Dit is uiteraard een richtinggevend kader, waarbij bepalen van hoge en lage structuur veelal niet ter discussie zal liggen, maar de overgang tussen hoog en matig en tussen matig en laag een grijze zone omvat.

Om met kennis van zaken de grijze zone nog een beetje te verfijnen wordt stap 1 uitgebreid met een aanvullende benadering op basis van kwetsbare vegetatietypes en op basis van kennis van aanwezige soorten.

Deze eerste stap moet resulteren in een gemiddeld goed eindresultaat.

Stap 2: aanvullende benadering via vegetatiekenmerken

Op basis van de vegetatiekenmerken, uiteraard samengaand met bodemkenmerken, wordt indien nodig de uitkomst van stap 1 bijgestuurd.

Bij aanwezigheid van kwetsbare vegetatietypes (voorjaarsflora) is het aangewezen om de schoontijd vroeger te laten vallen namelijk van 1 maart tot 31 mei.

Stap 3: aanvullende benadering via aanwezig fauna

Op basis van de kennis van de aanwezigheid van bepaalde fauna, wordt indien nodig de uitkomst van stap 1+ stap 2 bijgestuurd. Dit kan inhouden dat de schoontijdperiode moet worden bijgestuurd of dit kan ook inhouden dat dit net niet wenselijk is indien beter andere maatregelen tot bescherming kunnen leiden. Ook deze maatregelen worden per soort in deze richtlijn meegegeven.

Bij de bepalingen voor fauna worden naast de relevante vogelsoorten ook de reptielen en amfibieën, de zoogdieren en de insecten in overweging genomen.

Vogels

De lijst met vogelsoorten werd gebaseerd op enerzijds soorten van de Rode Lijst en bijlage I van de vogelrichtlijn, aangevuld met indicatorsoorten. De lijst met vogelsoorten werd opgedeeld in drie groepen. Enerzijds groep 1, broedvogels die regelmatig als broedvogels in bos voorkomen en waarvan de impact bij nemen van maatregelen groot is. Anderzijds groep 2 waarvan de impact bij nemen maatregelen geringer is (wegens meer in open terrein, koloniebroeders, ...) en tot slot groep 3 de roofvogels.

Voor de vogels wordt per soort het belang van de soort betreffende natuurwaarde meegegeven en de meest geschikte schoontijd. Algemeen kan er worden vanuit gegaan dat als vervroegde schoontijd algemeen van 15/02 tot 30/06 kan gelden en als verlengde schoontijd 1/04 tot 31/08 kan worden genomen. In bijgaande tabel worden per soort ter info nog eens de best geschikte periodes meegegeven. Zie tabel in bijlage.

Kennis van de aanwezigheid van een vogelsoort kan inhouden dat:

- de nestplaats (boom) gekend is
- dat enkel geweten is dat een broedplaats aanwezig is in een gebied (perceel, bestand, bos, bosgebied).

De te nemen maatregelen verschillen als zodanig, namelijk:

- bij kennis nestplaats (boom)
 1. wordt steeds de boom gevrijwaard van velling (niet hameren, als voorbehouden boom aanduiden)
 2. wordt voor soorten met hoge kwetsbaarheid (RL code 1,2,3, Z of VR) steeds een zone (100 meter) rond de boom gevrijwaard gedurende de voor die soort meest geschikte schoontijd (soms zal dit overeenkomen met gans het lot, soms met een deel van het lot) (zone 200m voor draaihals, kwak, rode wouw, zwarte wouw)
 3. wordt voor soorten met mindere kwetsbaarheid (RL code N) afgewogen of dit afhankelijk van de regio (soort reeds frequent of niet frequent aanwezig) nodig is om hier extra maatregelen te nemen
- Bij kennis broedplaats in een gebied
 1. Enkel voor de soorten met hoge kwetsbaarheid (RL code 1,2,3, Z of VR) en waarvan de vermoede broedplaats goed kan worden gespecificeerd tot op lot (of bos?) niveau, wordt voor deze zone de meest geschikte schoontijd opgelegd.

Voor roofvogels moeten al dan niet bewoonde horsten steeds gespaard blijven.

Voor de mogelijk te nemen maatregelen of in te lassen schoontijd periodes voor de reptielen en amfibieën, zoogdieren insecten, wordt vertrokken van de kennis van de daadwerkelijke aanwezigheid van de soort in het betrokken bestand.

Reptielen en amfibieën

Soort	Maatregel/schoontijd	Opmerking
Adder	Vermijden van verstoring in de onmiddellijke omgeving van het verblijf; schoontijd 1 maart tot 30 oktober	Voorkomen: slechts op 2 à 3 locaties in Vlaanderen
Gladde slang		
Levendbarende hagedis	Verstoring ondergroei en bodem vermijden	Voorkomen: Levendbarende hagedis slechts sporadisch in bosverband; anderen enkel in oude bosbestanden
Hazelworm		
Vuursalamander		
Kamsalamander	Vermijden verstoring zone rond poelen; Schoontijd 1 maart tot 30 september	Voorkomen: niet noodzakelijk aan bos gebonden
Vroedmeesterpad		
Andere amfibieën		

Zoogdieren

Soort	Maatregel/schoontijd	Opmerking
Bever	Vermijden beschadiging van de burcht	
Boommarter	Vermijden beschadiging nest; Schoontijd van 1 maart tot 31 december	Voorkomen: Onduidelijke verspreiding, slechts op 3 à 4 locaties in Vlaanderen
Das	Geen activiteiten in zone 100m rond hoofdburcht (1 december tot 31 augustus)	Maatregel nodig enkel in gebied waar prioriteitensoort
Hazelmuis	Vermijden beschadiging ondergroei	Voorkomen: enkel in gebied Voeren
Vleermuizen	Bomen met aanwezigheid vleermuizen sparen Bij noodzakelijke kap bij voorkeur in periode september-oktober vellen	Voorkomen: enkel in oude loofhoutbestanden (niet populier)

Insecten

Rode bosmier	Zone rond mierenhopen vrijwaren	
--------------	---------------------------------	--

Stap 4: Totaliteit beslissingskader bij bosexploitatie

Noot: punt 4,5,7 enkel op openbaar bos van toepassing, niet voor privé-bos

Deze laatste stap heeft als doel de uitkomst van de eerste drie stappen op niveau van de regio/provincie te bekijken en een aantal reflecties te maken met betrekking tot de totaliteit van de exploitaties en exploitatieomstandigheden. Zodat 1. indien wenselijk de schoontijd nog lichtjes kan worden bijgestuurd 2. na te gaan of alles is meegenomen in de verkoopvoorwaarden.

- 1. Check of het opleggen van uitbreiding schoontijd op niveau lot/bestand/bos noodzakelijk is voor het beschermen van een bepaalde soort of volstaat reeds het vrijwaren van een beperktere zone. Deze zone kan worden aangegeven op het exploitatieplan.
- 2. Check of de optie om de periode van vellen, ruimen, transport op te splitsen kan leiden tot een betere oplossing om enerzijds de soort of kwetsbare bodem ten volle te beschermen, en anderzijds niet onnodig (extra) schoontijd op te leggen.
- 3. Check of exploitatie sowieso aangewezen is; in een aantal gevallen is dit niet het geval, vb voor bronbossen, venen, broekbossen of stuwwatergronden. Indien exploitatie toch noodzakelijk kan via paard of lier geëxploiteerd worden of indien ook dit niet mogelijk kunnen bomen worden geringd of geveld maar laten liggen.
- 4. Check of maatregelen voor fauna ook in verkoopvoorwaarden en exploitatieplan werden opgenomen.
- 5. Check of een bepaald volume percentage van de loten schoontijdvrij is. Richtinggevend cijfer voor naaldhout en populier samen: 25-30% schoontijdvrij op provinciaal niveau.
- 6. Check of in geval van heel kwetsbare bodemomstandigheden die sterk afhankelijk zijn van droge omstandigheden, mogelijk overwogen kan worden om bij geschikte droge omstandigheden reeds tijdens begin of voor einde standaard schoontijd de werken uit te voeren om bodemschade te voorkomen. In catalogoog mogelijk te vermelden als bijzondere voorwaarde bij het lot dat *bij ideale droge omstandigheden kan op vraag exploitant door de boswachter worden toegestaan om een beperkte periode in schoontijd te werken ((manueel) vellen, ruimen).*
- 7. Merk op dat naast dit afwegingskader voor het bepalen van de schoontijd het nog steeds mogelijk is om de traditionele exploitatiestop in te lassen om schade aan de standplaats te vermijden bij te vochtige exploitatie omstandigheden.

Bijlage: overzichtstabel vogelsoorten

Soort	mate bedreigd (1)	aanbevolen periode schoontijd	Opmerking
Broedvogels bos			
appelvink	N	15 feb	31 jul
bonte vliegenvanger	N	15 apr	15 jul
boomleeuwerik	3, V	15 feb	31 aug
boompieper	2	1 apr	31 aug
fluitcr	N	15 apr	31 jul
gekraagde roodstaart	3	1 apr	15 jul
glanskop	N	1 feb	30 jun
goudvink	2	15 feb	31 aug
houtsnip	N	15 feb	15 jul
kleine bonte specht	N	15 feb	30 jun broedplaats vooral dood hout pop
matkop	3	15 feb	30 jun
middelste bonte specht	V	15 feb	30 jun
nachtegaal	3	15 apr	15 jul
nachtzwaluw	3, V	15 mei	31 aug
zomertortel	2	15 apr	15 jul
wielewaal	2	1 mei	15 jul
zwarte specht	N, V	1 feb	30 jun dreefbomen
Broedvogels rand bos			
aalscholver	N	1 feb	15 jul koloniebroeder
blauwe reiger	N	15 jan	15 jun koloniebroeder
roek	N	15 mrt	30 jun koloniebroeder vb rijen pop
geelgors	2	15 mrt	31 jul
grauwe klauwier	1, V	15 mei	31 aug Voeren, langs bosrand bosreservaten wilgenstruweel, beperkt aantal koppels
buidelmees	Z	15 mrt	15 aug
draaihals	1	15 apr	31 jul
ijsvogel	N, V	1 mrt	15 aug
kleine barmsijs	Z	15 feb	15 aug
kwak	Z, V	1 apr	15 jul broekbossen
wintertaling	N	1 mrt	15 jul
kramsvogel	2	1 mrt	15 jul
kruisbek		1 jan	31 mei
Roofvogels			
boomvalk	N	15 apr	31 aug
bosuil	N	1 jan	30 jun
buizerd	N	1 feb	15 jul
havik	N	1 feb	15 jul
ransuil	N	15 feb	15 jul
rode wouw	Z, V	15 feb	31 jul
sperwer	N	15 mrt	15 jul
torenvalk	N	15 mrt	15 jul
wespendief	N, V	15 mei	31 aug
zwarte wouw	V	15 apr	15 aug

(1) mate bedreigd
Rode Lijst:

1: met uitsterven bedreigd;
2: bedreigd;
3: kwetsbaar;
Z: zeldzaam;
N: actueel niet bedreigd
V: vermeld in bijlage I

Vogelrichtlijn: